

УДК 329(477)

*Андрій ПРОКІП***ДІЯЛЬНІСТЬ МИХАЙЛА ГАЛУЩИНСЬКОГО В
КЕРІВНИХ ОРГАНАХ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНО-
ДЕМОКРАТИЧНОГО ОБ'ЄДНАННЯ (1925–1931)**

На початку 1920-х років українські політичні партії охопили процеси реорганізації та перетворень, перегляду окремих політичних засад. Криза політичних орієнтирів зачепила й найвпливовішу на той час партію – Українську народно-трудову (УНТП), членом якої в післявоєнний період став Михайло Галущинський. Цю тематику частково розглянули в дослідженнях І. Соляр, Ю. Шаповал¹, М. Швагуляк², Ч. Бжоза³, І. Федик та ін.

Мета дослідження – визначити роль, яку відіграв М. Галущинський у політиці УНДО, його вплив на процеси прийняття важливих політичних рішень партії, що мали певне значення для розвитку польсько-українських стосунків міжвоєнної доби.

Ідеологія націонал-демократів відповідала політичним поглядам М. Галущинського через те, що ґрунтувалася на ліберальних засадах дотримання демократичних прав і свобод, недоторканості особи, свободи приватної власності, побудови громадянського суспільства та визначення ролі держави як гаранта громадянських свобод, а в національному питанні – на захисті інтересів усіх станів і класів українського народу, боротьбі за соборність та державність України. Не останню роль зіграла й сімейна традиція, адже батько Михайла Галущинського – греко-католицький священник Микола Галущинський – був давнім прихильником і членом УНТП.

Михайло Галущинський займав помітне місце серед членів партії, входив до складу керівного органу – Народного комітету (НК) УНТП. Йому довелося працювати у важкий для партії період. Невизначеність та невпевненість, в яких перебувало українське суспільство на початку 1920-х років, тільки посилювали розбіжності між українськими партіями, всередині самої УНТП, між УНТП й еміграційним урядом Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР).

Дискусії точилися щодо питань участі чи неучасті у виборах, організованих поляками, щодо ставлення до уряду ЗУНР, із питань діяльності Міжпартійної ради, заснованої 1919 р. у Львові з метою координації дій українських політичних сил.

¹ Шаповал Ю. Галущинський Михайло // Українська журналістика в іменах / Ю. Шаповал; за ред. М. Романюка. – Львів, 1997. – Вип. 4. – С. 45–46.

² Швагуляк М. “Пацифікація”. Польська репресивна акція у Галичині 1930 р. і українська суспільність / М. Швагуляк. – Львів, 1993. – 52 с.

³ Brzoza Cz. Ukrainńska reprezentacja parlamentarna w II Rzeczypospolitej // Krakowskie zeszyty ukraiноznawcze. Краківські українознавчі зошити / Cz. Brzoza. – Kraków–Краків: Швайпольт Фіоль, 1993. – Т. 1–2. – С. 153–167.

Зокрема на засіданні проводу партії 16 лютого 1924 р. за участю М. Галушинського було прийнято важливу постанову про анулювання т. зв. автономічної резолюції, а разом із нею положення про територіальну автономію, прийняте з'їздом партії 21 травня 1923 р.⁴. Скасування автономічної резолюції засвідчило повернення керівництва УНТП до попередніх позицій невизнання польської окупації краю.

Протягом 1924 р. здійснювалися спроби об'єднання політичних сил національно-демократичного спрямування. Між керівниками Української партії національної роботи (УПНР), групою “автономістів”, Незалежною групою в УНТП і волинською національною групою Української парламентської репрезентації (УПР) велися переговори, метою яких була консолідація. Вони закінчилися утворенням Українського національно-демократичного об'єднання в 1925 р.⁵.

Установчий з'їзд нової партії відбувся 11 липня 1925 р. Він прийняв платформу партії та відозву, на основі яких повинна була бути сформована програма УНДО. Другий з'їзд УНДО, що проходив 19–20 листопада 1926 р., закінчив організаційне становлення. Було ухвалено програму партії, її організаційний статут, докладно сформульовані завдання. Так, зі створенням УНДО розпочався новий етап боротьби українського народу за незалежність.

Від початку заснування УНДО М. Галушинський належав до керівництва, був незмінним членом Центрального комітету УНДО⁶. У партійній роботі головну увагу зосереджував на освітніх темах.

Відверто негативне ставлення до Польщі дало можливість партії заручитися широкою підтримкою українського громадянства. І це яскраво засвідчили вибори до Сейму і Сенату 4 та 11 березня 1928 р.

Як один із керівників УНДО М. Галушинський був висунутий партією на обрання в Сенат. Він проходив по списку № 18 – “Блок непольських народів у Польщі” (сюди належали УНДО й Український центральний виборчий комітет Волині, Холмщини, Полісся і Підляшшя). Вирішив балотуватися на Станіславщині у виборчому окрузі № 53, до якого входили м. Станіславів, Товмач, Богородчани, Надвірна, Косів, Коломия, Городенка, Снятин та Печеніжин⁷.

Передвиборна кампанія і вибори проходили у складній для українських партій політичній обстановці. Керівництво УНДО звернулося до виборців із закликом використати під час виборів принцип національної солідарності, який повинен був стати передумовою перемоги⁸. У ході кампанії М. Галушинський з метою передвиборної агітації та поширення ідей УНДО разом з іншими партійними діячами об'їздив майже всю Станіславщину, виступаючи на масових мітингах, зібраннях і вічах.

⁴ Центральный державный архив Украины в Львові (далі – ЦДІАЛ України). – Ф. 581 (Коллекція документів про діяльність урядів та армій УНР і ЗУНР).

⁵ У. Н. Д. О. до українського громадянства // Діло (Львів). – 1925. – 21 липня.

⁶ *Шатовал Ю.* Галушинський Михайло. – С. 46.

⁷ Державний архів Івано-Франківської області (далі – ДАІФО). – Ф. 2 (Станіславське воєводське управління). – Спр. 626. – Арк. 10.

⁸ Там само. – Спр. 484. – Арк. 7.

З боку польських властей робилося все можливе, щоб забезпечити якнайменшу кількість голосів українським кандидатам. Влада уважно стежила за перебігом передвиборчої кампанії. У звітах станіславівського воєводського управління згадані “антидержавні” виступи М. Галушинського та його колег. В одному з них, наприклад, говорилося, що в Надвірнянському повіті на вічах представники від УСРП та УНДО – П. Шекерик, Д. Паліїв, М. Ганушевський і М. Галушинський – “... намовляли людність руську до відірвання Східної Малополющі від держави і створення незалежної України, також закликали людність до опору польській владі та застосування гвалту і терору проти тих, котрі йшли з урядом при виборах. Наслідок цих умов був наступний, що людність руська оголосила всіх тих, які голосували на виборах за ВВWR [Безпартійний блок співпраці з урядом – *А. П.*], за зрадників українського народу, бойкотуючи їх як в житті приватнім так і в суспільнім”⁹.

У ході виборів влада неодноразово вдавалася до масових порушень, фальсифікацій, терору і залякування українських виборців. Виборчі комісії складали так, щоб не допустити до них або щонайменше обмежити контроль із боку українського громадянства. У виборчих списках пропускали значну кількість українських виборців, виборчу агітацію українських опозиційних партій або обмежено (в Галичині), або й зовсім заборонено (на північноукраїнських землях)¹⁰.

Усі ці негативні явища мали місце й на виборчому окрузі № 53, де балотувався М. Галушинський. Наприклад, у Богородчанах за проурядовий список проголосувало 130 осіб, а згідно зі списками окружної виборчої комісії – аж 430 осіб¹¹. Збираючи компрометаційні матеріали на УНДО, президія староства в Долині повідомляла станіславівського воєводу, що партія зібрала від своїх політичних поплічників – євреїв – 2 млн зл. на передвиборчу кампанію¹². Повітові власті вказували, що УНДО енергійно проводить виборчу акцію в сільській місцевості у той спосіб, що всюди, де має вплив, залучає до неї свідомих авторитетних людей¹³.

До передвиборчої кампанії долучалися й українські культурно-освітні товариства, особливо ті, що перебували під впливом УНДО. Надзвичайно активно задіявались осередки “Просвіти”. Це яскраво ілюструють звіти повітових староств Станіславівського воєводства. Наприклад, повітовий староста в Турці повідомляв, що українські “Просвіти” та кооперативи працювали на користь УНДО або УСРП, залежно від політичних впливів, що переважали у них¹⁴. “Товариства культурно-освітні руські, а особливо 17 читалень «Просвіти» і «Кружок У. П. Т.», котрі мали великий вплив на людність руську повіту залишалися під впливами УНДО, вели активну агітацію за листу № 18/124/”¹⁵. Про агітацію “Просвіт” на користь УНДО

⁹ ДАІФО. – Спр. 624. – Арк. 325.

¹⁰ Державний архів Львівської області (далі – ДАЛО). – Ф. 121 (Львівське воєводське управління). – Спр. 237. – Арк. 31.

¹¹ ДАІФО. – Ф. 2 (Станіславське воєводське управління). – Спр. 624. – Арк. 21.

¹² Там само. – Спр. 626. – Арк. 111.

¹³ Там само. – Спр. 333. – Арк. 22.

¹⁴ Там само. – Спр. 624. – Арк. 48.

¹⁵ Там само. – Арк. 57.

повідомляли також старости в Рогатині та Косові¹⁶. Воєводський уряд Станиславова в донесенні Міністерству внутрішніх справ від 4 травня 1928 р. теж вказував, що читальні “Просвіти” взяли дуже жваву участь у виборчій кампанії, служили осередками, де групувалася вся підготовча й агітаційна робота, і мали значні впливи на сільське населення¹⁷. Очевидно, що задіяння “Просвіти” та її філій у виборчій кампанії 1928 р. відбувалося не без відома керівника цієї організації й водночас одного із провідних діячів УНДО М. Галущинського.

На відміну від попередніх, у виборах 1928 р. взяли участь практично всі українські партії. Зміна політичної тактики дала позитивні результати. Зокрема за УНДО проголосувало 602 тис. осіб (приблизно 50 % українських виборців). Партія одержала 24 мандати в Сеймі та 9 у Сенаті. У цілому українські партії здобули 46 мандатів до Сейму і 11 до Сенату. На виборах до Сейму українські списки здобули у Східній Галичині 49,7 % голосів, польські – 40,8 %, єврейські – 9,5 %. У всіх виборчих округах, за винятком Львова та етнографічно мішаного округу № 48 (повіти Перемишль, Добромил, Сянок, Кросно), українські партії одержали більше половини голосів. Це було найчисельніше українське представництво в історії польського парламенту¹⁸.

Підсумки виборів та питання подальшої тактики УНДО розглянув III з’їзд партії, який проходив 24–25 грудня 1928 р. Участь у ньому взяло близько 400 делегатів¹⁹. Націонал-демократи відкинули можливість будь-якої співпраці з польським урядом, що однозначно трактувалася як угодовство.

Початок 1930 р. позначився особливим загостренням українсько-польських суперечностей на тлі загального погіршення внутрішньополітичної ситуації в Польщі. Намагання Ю. Пілсудського зміцнити режим “санації” наштовхувались на опір антисанаційних сил у парламенті. Водночас посилювався тиск польських чинників на українське населення. У лютому 1930 р. Галичиною прокотилася хвиля антиукраїнських маніфестацій. Відчутнішим став польський натиск й на освітню сферу. Продовжували діяти закони, що обмежували вживання української мови в адміністрації, суді та школі²⁰.

Не було єдності і в середовищі УНДО. У партії на той час сформувалися дві групи: прихильників поміркованої виваженої політики щодо Польщі та непримиренної опозиції. Після арештів і репресій тих членів партії, які належали до опозиції, на чільні позиції висунулися помірковані – “позитивісти”. Одним із лідерів поміркованої групи був М. Галущинський, який разом з однопумцями (О. Луцьким, В. Загайкевичем, В. Децикевичем, В. Целевичем, В. Мудрим, І. Кедриним-Рудницьким та ін.) вважав недоцільною можливість активного спротиву “пацифікації”, щоб не давати властям приводу для розширення масштабів

¹⁶ Там само. – Арк. 65.

¹⁷ Там само. – Арк. 91.

¹⁸ *Brzoza Cz.* *Ukraińska reprezentacja parlamentarna...* – Т. 1–2. – С. 155.

¹⁹ *Sprawy narodowości ukraińskiej // Sprawozdanie z życia mniejszości narodowych.* – Warszawa. – 1928. – Listopad–grudzień. – С. 29.

²⁰ *Швагуляк М.* “Пацифікація”. Польська репресивна акція у Галичині 1930 р. і українська суспільність / М. Швагуляк. – Львів, 1993. – С. 5.

репресивної та погромницької діяльності проти українського населення, його установ й організацій. Група М. Галушинського відмежувалася від саботажних акцій, підпалів маєтків осадників²¹.

У першій половині вересня 1930 р. М. Галушинський та В. Целевич як представники проводу УНДО мали зустріч із львівським воєводою. У ході розмови вони запевнили поляків, що провід намагатиметься зайняти негативну позицію щодо підпалів і саботажу й доведе свою позицію до загального відома. Провід партії також постарається вплинути на тих членів УНДО, які, можливо, були задіяні чи підтримували ці акції з ідейних мотивів, вірячи, що це праця революційна²².

Під цим оглядом знаковою стала стаття М. Галушинського “Вимоги національної рації”, опублікована у пресі УНДО. Вона наглядно розкрила позицію лідера “позитивістів”. У статті він звернувся до українського громадянства із застереженням, закликав зберігати спокій та розсудливість, не піддаватися на польські провокації і терор, виступив проти різних саботажних акцій і підпалів. “І одне й друге потягне за собою акти відплати, ціна яких буде високою і заплачена людьми невинними або здобутками інституцій, котрі до них ішли важкою працею десятиліть...”, – писав він²³. Реагуючи на виступ М. Галушинського, часопис “Новий час” відзначив, що “треба було, щоби у наших загально-національних справах забрав голос хтось з найповажніших громадян. Зробив це першим голова «Просвіти». Забрав слово у дуже важкий час і дуже важну хвилину”²⁴.

У центр уваги провід УНДО вирішив поставити підготовку й проведення виборів до Сейму та Сенату. Виходячи із ситуації, керівництво партії зосередило увагу на створенні виборчого фронту всіх українських партій, які стоять на національному і демократичному ґрунті. 30 серпня 1930 р. у комунікаті екзекутиви УНДО прозвучала пропозиція до Української соціал-радикальної (УСРП) та Української соціал-демократичної партій (УСДП) утворити спільний виборчий блок, а 18 вересня 1930 р. президії УНДО й УСРП підписали умови про створення такого блоку²⁵. У результаті тривалих переговорів утворено “Український і Білоруський виборчий блок”, до складу якого увійшли такі політичні партії: УНДО, УСРП і УСДП, а також Білоруська християнська демократія та Білоруський селянський союз.

М. Галушинський, як і на попередніх виборах, балотувався на Станиславівщині по № 53 округу (Станиславів, Товмач, Богородчани, Надвірна, Коломия, Городенка, Снятин, Косів і Печеніжин). До Сейму балотувалося 18 кандидатів від УНДО й УСРП, до Сенату – 8. М. Галушинський висунув свою кандидатуру і туди, і туди²⁶.

²¹ Швагуляк М. “Пацифікація”... – С. 26.

²² ДАІФО. – Ф. 2 (Станіславське воєводське управління). – Спр. 636. – Арк. 5.

²³ Галушинський М. Вимоги національної рації / М. Галушинський // Діло. – 1930. – 21 жовтня.

²⁴ Любити свій край не є злочин. На маргінесі статті голови “Просвіти” // Новий час (Львів). – 1930. – 24 жовтня.

²⁵ Ukraińcy. Udział ukraińców w wyborach do sejmu i senatu // Sprawy narodowościowe. – Warszawa. – 1930. – Wrzесień–grudzień. – № 5/6. – S. 592.

²⁶ Повні окружні листи кандидатів українського виборчого бльоку ч. 11 // Діло. – 1930. – 24 жовтня.

Виборча кампанія 1930 р. проходила в дуже складних умовах. Боротьба загострилася не лише між польськими й українськими політичними силами, але і в середовищі самих українських політичних блоків. Усе це не могло не позначитися на результатах листопадових виборів 1930 р. Українські партії втратили значну кількість місць у парламенті порівняно із виборами 1928 р. Зокрема УНДО здобуло 17 місць (проти 26-ти в 1928 р.), соціал-радикали – 3 (проти 8-ми), сенаторами стали 3 члени УНДО й 1 від УСРП²⁷.

Обраний до Сейму, М. Галушинський 9 грудня 1930 р. на першому засіданні, разом з іншими новообраними українськими послами, склав депутатську присягу²⁸. Крім нього, до Сейму пройшли: С. Білак, С. Баран, Д. Великанович, М. Вахнюк, В. Загайкевич, В. Кохан, С. Кузик, Д. Левицький, Д. Ладика, О. Луцький, Л. Макарушка, М. Матчак, Я. Олесницький, З. Пеленський, М. Рудницька, Г. Тершаковець, С. Хруцький, Ю. Чукур та Д. Яворський²⁹.

16 грудня 1930 р. М. Галушинський виступив на пленарному засіданні Сейму із засудженням “пацифікації”, назвавши промову “В обороні прав народу”. Засуджуючи “пацифікацію” та репресивні дії властей, він водночас розумів, що для виходу з конфліктної ситуації необхідний пошук компромісу з польською стороною. З групою одностумців (О. Луцьким, В. Загайкевичем, І. Кедрином) він намагався знайти підтримку в Безпартійного блоку (ББ) у співпраці з урядом. І з цією метою налагоджував контакти з польською стороною.

М. Галушинський зіграв важливу роль у підготовці процесу українсько-польського порозуміння. Був одним із нечисленних парламентарів, незаарештованих польською поліцією в ході “пацифікації”. Нагадаємо, що наприкінці вересня 1930 р., після арешту крайового провідника УВО (Української військової організації) Ю. Головінського, було ув’язнено й голову УНДО Д. Левицького, чотирьох його заступників, низку парламентарів і провідних діячів партії. 22 вересня 1930 р. у штаб-квартирі УНДО поліція провела обшук. Арештованих лідерів УНДО звинуватили у зв’язках з УВО, контактах з її представником у Берліні Р. Ярим, а також із лідером – полковником Є. Коновальцем³⁰.

У цих складних умовах М. Галушинський фактично став на чолі партії, взявши на себе ініціативу корекції курсу дотеперішньої політики УНДО. Приміщення штаб-квартири партії, опечатане після обшуку, перейшло саме в його розпорядження. Так, у донесенні коменданта державної поліції м. Львова зазначено: “До пана старости гродського у Львові. Доношу пану старості, що згідно з постановою суду з дня 24. XI. ц. р. зажадано в дні 26. XI. ц. р. зняття печаті з локалі УНДО... причому локаль УНДО віддано в розпорядження Михайла Галушинського...”³¹.

²⁷ Швагуляк М. “Пацифікація”... – 52 с.

²⁸ Sprawozdanie stenograficzne z 1 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej z dnia 9 grudnia 1930 roku. – Warszawa: Drukarnia Państwowa, 1930. – S. 1\6.

²⁹ Życie polityczne // Sprawozdanie z życia mniejszości narodowych za IV kw. 1930 r. – Warszawa, 1931. – S. 39.

³⁰ ДАЛО. – Ф. 121 (Львівське воєводське управління). – Спр. 636. – Арк. 131.

³¹ Там само. – Арк. 123.

Роблячи певні кроки у справі порозуміння з поляками, М. Галущинський провів у Варшаві переговори з полковником В. Славеком, що очолював ББ й був одним із найвпливовіших людей режиму. У ході розмови В. Славек обіцяв М. Галущинському зміну польської національної політики, але вимагав, щоб з українського боку з'явилася ознака готовності до зміни опозиційно-ворожого ставлення партії до влади.

Доказом корекції курсу УНДО стала серія публікацій у “Ділі”, що вийшли друком між 21 листопада і 3 грудня 1930 р. під рубрикою “Українська Парламентарна Репрезентація на порозі нових завдань” з-під пера І. Кедрин. Як стверджував автор, вони були підготовлені в “тісному порозумінні” з М. Галущинським³². У них І. Кедрин рекомендував змінити опозиційне становище щодо держави та стати на шлях “позитивної” співпраці з нею.

Публікації в часописі “Діло” спричинили загалом негативну реакцію української громадськості й рядових членів УНДО, адже ще донедавна можливість примирення з режимом “санації” керівні кола УНДО відкидала. Тому спроба порозуміння з поляками групи М. Галущинського була сприйнята неоднозначно. Однак, незважаючи на загалом негативну реакцію української громадськості, переговори продовжувалися.

У січні 1931 р. представники ББ висунули пропозицію зустрічі після парламентського запиту М. Галущинського й О. Луцького у справі арешту чільних діячів УНДО. 24 лютого 1931 р. відбулося спільне засідання ексекютиви УНДО та президії УПР. На ньому виступили М. Галущинський та О. Луцький. Після їхніх виступів й дискусійного обміну думками зібрання уповноважило доповідачів продовжити переговори з урядовими чинниками³³. Вже наступного дня, 25 лютого 1931 р., відбулася таємна зустріч у Варшаві представників УПР (М. Галущинського, В. Загайкевича, О. Луцького) та президії ББ (Т. Голувка і Я. Єнджеєвича). Українські делегати порушили питання арештів діячів УНДО, закриття українських гімназій, культурно-освітніх і спортивних товариств. Говорили також й про можливість зміни дотеперішньої політики уряду в українських справах. У відповідь представники ББ зажадали проголошення декларації лояльності державі, припинення скарг із приводу “паціфікації” на міжнародній арені. На що М. Галущинський відповів: “Хай польський уряд спершу покарає винуватців «паціфікації», дасть українцям відшкодування і змінить свою політику, а тоді ми подумаємо чи відкликати наші скарги перед зовнішнім світом”³⁴. У комунікаті проводу УНДО теж заявлялося, що про відкликання скарги з Ліги Націй не може бути й мови³⁵. Позиція польської сторони перервала на деякий час переговори.

У березні 1931 р. переговорний процес поновився. У розмовах із провідниками ББ, від імені яких виступав Т. Голувко, польська сторона дещо відкорегувала свою позицію. Поляки вже не говорили про відкликання скарги з Ліги Націй, а лише про оголошення в парламенті декларації, яка б цю скрагу пом'якшила. Крім

³² Кедрин І. Життя – події – люди. Спомини і коментарі / І. Кедрин. – Нью-Йорк: Видавничча кооператива “Червоної Калини”, 1976. – С. 196.

³³ ЦДІАЛ України. – Ф. 344 (Українське національно-демократичне об'єднання). – Спр. 37. – Арк. 23.

³⁴ Кедрин І. Життя – події – люди... – С. 325.

³⁵ Dokola rokowan ukraïnsko-sanacyjnych // Kurjer Lwowski. – 1931. – № 73. – S. 38.

українських вимог щодо пацифікаційних відшкодувань, субвенцій для українських товариств і відкриття закритих шкіл, на переговорах, за повідомленнями польської преси, йшлося також і про створення в Західній Україні ще одного воєводства, яке б очолив Г. Юзефський, та утворення при уряді спеціальної комісії, що займалася б суто справами Східної Малопольщі³⁶.

Учасник переговорів Т. Голувко виступив на шпальтах столичного видання “Gazeta Polska” з об’ємною статтею під назвою “Польсько-українська угода”, в якій виклав бачення польською стороною проблеми польсько-українських відносин. “Обов’язком як уряду, так і польської суспільності, – писав він, – є йти до істотного унормування стосунків в Східній Малопольщі, тим більше, що з боку українців збільшуються ознаки бажання змінити ситуацію...”. У статті Т. Голувко також наголосив, що українці мають перед собою дві альтернативи: або сталогі боротьби з Польською державою, або згоди, яка виникає з розуміння того, що немає жодного поляка, який би не вважав Східну Малопольщу інтегральною частиною Польщі. На думку політика, виразом зміни українського ставлення до поляків повинна бути заява-декларація українських депутатів, що засвідчила би перехід українців із формальної лояльності до правдивої співпраці. Після її оголошення політичний табір Ю. Пілсудського візьме на себе обов’язок вплинути на те, щоб польська громадськість у Східній Малопольщі змінила своє ставлення до українців. Щире визнання українцями польської державності, а також визнання поляками українців співгодоподарями краю – це платформа польсько-української згоди, запевнив Т. Голувко³⁷.

Однак така платформа польсько-українського порозуміння зовсім не влаштувала поляків, особливо тих, які проживали у східних кресах. Часопис “Kurjer Lwowski” відверто заявив, що польська громадськість не має потреби ділитися владою у краї. “Пан Т. Голувко забув, – йшлося в газеті, – що поза табором Ю. Пілсудського, поза клубом ББ, поза самим Т. Голувком у «Східній Малопольщі» існують поляки, які не для того здійснювали оборону Львова у 1918 р., щоб зрікатися у ньому прав господаря. Тому просимо добре, пане Голувко, запам’ятати: суспільність польська відмовляє”³⁸. Так польська сторона ясно давала зрозуміти, що ніякої рівності між поляками й українцями не було і не може бути.

Через непоступливість поляків спроби українсько-польського порозуміння не могли принести тих позитивних результатів, на які сподівалися їхні ініціатори. Навпаки, ще більше загострилися суперечності як всередині УНДО (частина членів партії, наприклад, М. Рудницька, Д. Паліїв та інші, не підтримали курсу групи М. Галушинського і його соратників), так і між українськими політичними партіями й організаціями. Особливо гостро проти українсько-польського зближення виступала Організація українських націоналістів (ОУН), авторитет якої в умовах, що склалися у той період, досить швидко зростав.

Так, орієнтований на ОУН часопис “Український голос”, аналізуючи роль М. Галушинського в переговорах із поляками, наголошував, що той зовсім

³⁶ Rozmowy z ukraincami nie ustaja // Kurjer Lwowski. – 1931. – 19 marca.

³⁷ Holówko T. Polsko-ukrainska ugoda / T. Holówko // Gazeta Polska (Warszawa). – 1931. – 20 marca.

³⁸ P. Holówko przemówił... // Kurjer Lwowski. – 1931. – 23 marca.

непотрібно дав себе втягнути у “високу” політику і не зміг, чи не зумів, опертися “намовам слабодухів”, та не раз покривав своїм іменем їхні шкідливі вчинки і задуми³⁹.

Активну політичну діяльність М. Галушинського зупинила його раптова смерть від інсульту наприкінці 1931 р.⁴⁰.

Отже, як один із лідерів УНДО М. Галушинський відстоював інтереси українського населення, виходячи зі своїх уявлень і переконань. Він інтенсивно займався пошуками мирних шляхів вирішення польсько-українських суперечностей, сприяв налагодженню польсько-українського діалогу, став одним із головних ініціаторів політики нормалізації в УНДО.

Ця тематика, на нашу думку, перспективна й потребує подальших досліджень.

³⁹ Михайло Галушинський // Український голос (Перемишль). – 1931. – 4 жовтня.

⁴⁰ Після смерті М. Галушинського // Діло. – 1931. – 3 жовтня.